

ВПЛИВ ТИПУ ЗАНЯТОСТІ ПРАЦІВНИКІВ НА СОЦІО-ЕКОНОМІЧНУ НЕРІВНІСТЬ: ДОСВІД КРАЇН ЕС

Соціально-економічна нерівність не є новим явищем, і виникнення його є неминучим наслідком нашої сучасності. Проте така позиція не враховує того факту, що дослідження показують, що між 1930-х та 1970-х роками соціально нерівність була дійсно зменшена у багатьох частинах світу, включаючи Європу, а іноді дуже суттєво, головним чином завдяки сильному впливу держави. Таким чином, соціально-економічна нерівність не є автоматичним наслідком сучасності, вона можуть бути зменшена і підлягає коригуванню. Існує ще більше доказів того, що країни та регіони з вищою соціально-економічною нерівністю зазнають більш гострих соціально-економічних проблем – нижчі темпи економічного зростання, збільшення насильства, більш низькі освітні досягнення, зменшення участі громадян у виборчій кампанії чи підвищення рівня смертності. Тож для нашої країни, політиків, економістів, науковців важливим є розглянути досвід європейського суспільства.

Насамперед необхідно визначити відмінність в таких поняттях як економічна нерівність, бідність та соціальне відторгнення [4]:

Нерівність. Відноситься до диспропорцій у розподілі грошових ресурсів всередині або між населенням. Для її оцінки використовуються такі показники:

- коефіцієнт Джині – відображає відмінності в нерівності доходів домогосподарств з часом або між різними регіонами та країнами. Він коливається між 0 (відсутність нерівності) і 1 (абсолютна нерівність);

- децильний коефіцієнт диференціації – вимірює диспропорції у заробітній платі серед високооплачуваних та низькооплачуваних працівників. Найчастіше використовується коефіцієнт децилю 90/10, що контрастує з найвищими 10 % людей із найнижчими 10 % згідно доходам.

Соціально-економічна нерівність. Це явище пов'язано з нерівномірністю як економічних, так і соціальних ресурсів, пов'язаних із соціальним класом і включає фактори заробітку, доходів, освіти та здоров'я, які сприяють покращенню добробуту. Оцінювання включає такі показники, як дохід, освіта, професія чи стан здоров'я.

Бідність. ЄС використовує оцінку “ризик бідності”, яка визначається як “ті, хто живе нижче 60% еквіваленту національного середньостатистичного наявного доходу”, оскільки

не всі, хто має низькі доходи, обов'язково є бідними. Одиниці вимірювання – це домогосподарства, що коригуються за розміром: еквівалентні доходи визначаються як загальний розподіл доходів домашнього господарства, поділений на його “еквівалентний розмір”.

Соціально-економічна нерівність відноситься до ряду економічних та соціальних факторів, які впливають на добробут, включаючи дохід, освіту та здоров'я. Економічна нерівність стосується передусім диспропорцій у заробітку, одержуваної від платоспроможної праці та доходів домогосподарств, що відображає сукупний заробіток та чисті соціальні трансферти (податки та пільги). Соціальна нерівність стосується різниці в доступі до соціальних товарів, наприклад охорони здоров'я, освіти або соціальних та інституційних мереж. Нерівність також пов'язана з бідністю та соціальною ізоляцією, що є відмінними, але взаємопов'язаними поняттями.

Бідність визначається в першу чергу в економічному плані і стосується людей, чиї доходи та ресурси не дозволяють мати рівень життя, який вважається прийнятним у суспільстві, в якому вони живуть [4]. Зміни в бідності чи нерівності можуть відбуватися незалежно один від одного, але в цілому країни з високим рівнем нерівності мають високі показники бідності [5]. Соціальне відчуження охоплює аспекти бідності та нерівності та висвітлює складну, динамічну та реляційну природу невідповідних умов, а також процеси, через які люди виключаються. Нерівність доходів може бути пов'язана з поляризацією у складі зайнятості, між висококваліфікованими та добре оплачуваними роботами, з дерегулюванням зайнятості та змін у трудових договорах. Зокрема, збільшилася доля атипової роботи з меншими годинами зайнятості, також зріс попит на періодичну та тимчасову роботу і ці роботи мають нижчі відносні ставки оплати, особливо що стосується низькокваліфікованої праці. Дослідження INEQ також показує, що нерівність у доходах вище в галузях з більшою динамікою ринку чи оборотом ринку, де регулювання праці та влада профспілок нижчі.

Дослідження 27 країн ЄС показало, що працюючі неповний робочий день та сезонні працівники зазнали значно більших ризиків бідності, ніж постійні та повністю зайняті працівники [2]. Рис. 1. показує, як відставання в заробітній платі між працівниками з постійними та

тимчасовими контрактами коливається між країнами та особливо високими прогалинами у Швеції, хоча тут частка тимчасових працівників відносно невелика. Загалом, INEQ та EQUALSOC показують, що цей розрив вище в країнах, де характерні більш регульовані ринки праці, що вказує на те, що в межах цих країн міждисциплінарна/аутсайдерська диференціація полягає в тому, що профспілки можуть захищати інтереси постійних працівників, але менш сприятливі для тих, хто тимчасові контракти.

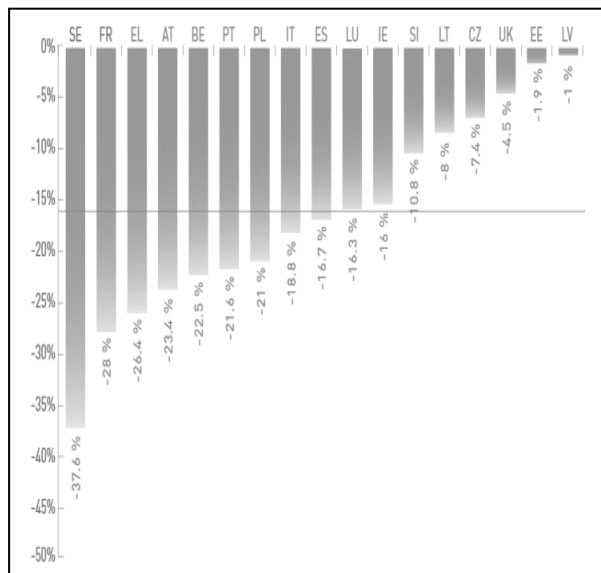

Рис. 1. Різниця між зарплатою постійних та тимчасових працівників у країнах Європи [3]

Дослідження EQUALSOC демонструє, що, наприклад, в Італії частка молодих працівників, що працюють у нетипових формах зайнятості, зростає за останні роки. Ті, хто належить до нетипового рівня зайнятості, включаючи добре освічених випускників шкіл, швидше за все, у пошуках нової роботи також будуть схильними до такого ж типу зайнятості, а не вибору звичайної контрактної форми найму. Крім того, ці нетипові робочі місця не були створені додатково, а замінили регулярні робочі місця [2]. Це висновок дозволяє припустити, що дерегулювання ринку праці не обов'язково призводить до розширення зайнятості, як це часто очікують, а лише підриває якість зайнятості та заробіток, а отже, збільшує соціально-економічну нерівність.

Праця в неповний робочий день пов'язана із зниженням загального прибутку та меншою погодинною ставкою заробітної плати та зосереджена в низькооплачуваних секторах та професії. Дослідження LoWER3 показують, що такі працівники не тільки заробляють менше, адже в цілому вони працюють менше часу, а також вони, імовірно, являються менш оплачуваними за кожну годину праці, навіть коли враховуються відмінності в освіті та досвіді.

Тенденція виникнення нестандартних форм роботи та графіку в неповний робочий день збільшується у всіх країнах Європи. Такі обставини

забезпечують більшу гнучкість для роботодавців і певною мірою для працівників, але пов'язані з розширенням нерівності доходів та зростанням бідності в країні. Можливо зробити висновок, що в ЄС ринок праці не регулюється належним чином, оскільки кваліфіковані працівники, що працюють не за стандартним графіком, отримують менше за еквівалентну роботу. Неможливість праці для залучення адекватної частки приросту продуктивності є однією з основних проблем в Європі. Важливо боротися безпосередньо з низькою заробітною платою, а також знайти шляхи забезпечення рівноправності розподілу продуктивності між капіталом і робочою силою та між високими та низькооплачуваними працівниками. Щоб виправити недоліки ринку, країни-члени ЄС повинні підтримувати установи на ринку праці, оскільки вони відіграють важливу роль у переговорах щодо зарплати та можуть забезпечити більш справедливе та, в кінцевому рахунку, більш ефективний розподіл приросту продуктивності.

Нижчий рівень нерівності в оплаті праці зустрічається у країнах Північної та Західної Європи, де профспілки відіграють більшу роль у визначенні заробітної плати, порівняно з Великобританією та Ірландією, а також країнами Східної та Південної Європи. Ці країни показують, що можна об'єднати економічне зростання та модернізацію з нижчими ступенями нерівності ринку праці та, таким чином, краще відобразити європейські цінності зростання з цілісністю, яку можуть досягти інші держави.

Ці висновки також свідчать, що важливо знайти способи забезпечення соціо-економічної безпеки разом з гнучкістю праці. Необхідні способи забезпечення справедливої винагороди, що відображає навички та продуктивність праці.

Список літератури

1. EQUALSOC – See Barbieri, P. and Scherer, S. Labour Market Flexibilization and its consequences in Italy, *European Sociological Review* –Доступно: http://web.unitn.it/files/download/9540/barbieri_scherer Дата звернення: 03.03.2018.
2. INEQ Europe's Inequality Challenge, *European Policy Brief*. P.3. Доступно: <https://warwick.ac.uk/fac/soc/pais/research/researchcentres/csg/projects/ineq>. Дата звернення: 01.03.2018.
3. Employment, Social Affairs and Equal Opportunities Доступно: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=418>. Дата звернення: 20.02.2018.
4. R Wilkinson., and K. Pickett, *The Spirit Level. Why More Equal Societies Almost Always Do Better*, London: Allen Lane, 2009.
5. See UNDP International Cooperation at a Crossroads: Aid, Trade World, Доступно: <http://hdr.undp.org/en/media/HDR05>. Дата звернення: 06.02.2018.